

Iturria: *Genoveva de Brabante*, Juan Cruz Zapiain
(Manuel Lekuonaren edizioa). Eusko Ikaskuntza, 1929.

Klasikoen Gordailuan:
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/Z/ZapiainJKJenobeba.htm>

BRABANTEKO JENOBEBA

Juan Kruz Zapiain

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira,
eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak
bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

I. SANTA JENOREBAREN ITZ BI

Konbeni zaigun ixtoriya bat
kantatu al bageneza...
Orretarako lagun zaiguzu
zeru-lurreko jueza.
Beljikan ziran birtute aundiko
dukia eta dukesa;
ayen alaba Jenobeba zan
Rinboselako Kondesa.

Duke-dukesen alaba au zan
ttikitandikan aziya;
bost urterako berak bezela
ardatzian ikaziya.
Amak au ziyon: —«Aur onek badu
bestek ez duen graziya».
Ain umil ta ondo egiten ziyon
agindutako guziya.

Amaika urte zitubeneko
ikusitzen zan Elizan;
aingeru baten bizimodua
jendiak zala zeritzan:
gaxo zeudenak bixitatuaz
gazte-gazterik asi zan;
al zezakian limosna egiñaz
oso kontentu bizi zan.

Aren aita zan Brabantekua;
Beljikan ziran bizitzen;
gerra-batalla izugarriyak
zituben irabazitzen;

bere obrakin ona besterik
etzuben irakutsitzen;
Dukesa, berriz, palaziyuan
alabaxua azitzen.

Sijifredo zan konde aberats bat
oso prestuba ta ona,
Jenobebaren aita askotan
gerrara deitzen zubena,
eriyotzako peligratikan
berak libratu zuana;
mesediaren orde Dukiak
alaba eman ziona.

Duke-kondiak ziraden diruz
mugarik etzeukatenak,
soldadu-talde izugarriak
berekin zeukazkitenak
Jaungoikuaren beldurrekuak,
prestubak eta zuzenak,
gauza danetan biak igualak,
berdin egiten zutenak.

I. JENOBEAREN EZKONTZA

Ezkondutzeko prestamenakin
Kondia abiatu zan,
—baliyo aundiko erregaliya—:
oso ondo portatu zan.
O! Jenobeba gazte noblia
berela konformatu zan;
emezortzi urte zitubeneko
gaxua esposatu zan.

Orretarako Obispo Jaun bat
esposatzeko bazuten;
bendiziyo ta kontseju asko
biyeri eman zizkaten.
—«O ezkonberri gazte nobliak!
Biyotza ari zait esaten,
zenbat tristura, neke ta pena
pasa biarko dezuten».

Allegatu zan aita ta ama
despeditzeko eguna:
—«O Jenobeba! Beti egizu
emen ikasi dezuna.
Ai Sijifredo! Andria maite;
baita zuk ere gizona.
Bera da zure mesediaren
ordez ematen zaizuna».

Bior eder bat, Jenobebari
azpiyan jarr ziyoten,
egun askoko biria nola
beren etxera baitzuten.
Erriyan danak, aurretaraño
negarra egiten zuten...
Aitak eta amak begiratzeko
biyotzik izan etzuten.

Aldez aurretik mandatariya
bialdu zuten etxera,
zer moduz eta nola zetozen
abertentziyan jartzera.
Aurretaraño txukun jantzita
atera ziran birera,
beren Kondia Kondesarekin
pozez errezibitzera.

Urrutitikan ikusi zuten
soldada danen tartian
ain emakume gazte ederra
bior apaindu batian.
Saludatzera jua zitzazkan
bire guziya betian;
danari ondo itz egin ziyen
guzizko borondatian.

Biorretikan jatxi zitzayen
aurpegi alayarekin.
Onla danari itz egin ziyen
arreta aundiyarekin:
—«Zubek nerekin konten zerate;
baita ni ere zubekin.
Jaungoikuaren pake santua
izan dedilla gurekin».

Au senarrari eskatu ziyon
palaziyora juateko:
soldadubari paga doblia
urti artan eniateko;
gañekuari jail limosna
oparo zabaldutzeko...
gerore antxe izango zala
danari lagundutzeko.

III. SIJIFREDO-PALAZIYUAN JENOBEAREN SARRERA

Oyen etxeko sarrera izan zan
prozesiyo bat bezela,
ainbeste jende akonpañatzen
aldamenian zutela.
Gero Kondiak esan ziyoten
erretira zitezela;
Andre Kondesak agindutako
dana emango ziyela.

Allegatu zan Rin-Moselako
ibai-ondoko ertzera;
jende guziya saludatu-ta
sartu ziraden etxera.
An zeuden danak Kondesagana
esku emanaz ertzera:
—«O Jenobeba bedeinkatua!
Ama guria zu zera».

Konde-kondesak ibiltzen ziran
alkarren aldamenian,
nola etxian, ala kanpuan,
atera biar zanian,
zeruko santu-santak bezela
ain bizimodu onian
Jaungoikuaren borondatera
obediturik danian.

Ango jendia gozatu zuben
eguzki batek bezela:
bazirudiyen inguru artan
gabik illuntzen etzala,
ona zalako eskerrak milla
askok ematen zizkala.
Gurasuari karta egin ziyen
txit ondo bizi zirala.

Apalonduan miradorera
juatia zuten usatzen:
linaya artu, kanta onak esan,
ardatzian zan aritzen;
senarra, berriz, kitarrarekin
aren bozari laguntzen...
Gaba artan bertan Kondiarentzak
gerrara deya izan zuten.

Erregegandik bi zaldun ziran
kondiagana etorri:
beren arteko pasaizuak
esan zizkaten alkarri.
Andre Kondesak betikan gora
laster zituben ekarri:
sillak para-ta jan zezatela
mayian zituben jarri.

Soldadubari agindu ziyen
gerra-soñua jotzeko;
bakoitza beren erremintakin
prebenituta jazteko:
egun askoko bidia zala;
abere onak jartzeko...
ordena zala al zan lenena
moruetara juateko.

Jende ayekin gure Kondesa
lenbizi ibilli zala,
gero senarra prebenitutzen
asko nai ziyon bezela:
lantza ta ezpata berak, esanaz,
eskura eman zizkala,
Jaungoikuaren serbiziyuan
ondo enplea zitzala.

Burutik asi oñetaraño
armatu zuben Kondia;
besora auspez jauzi zitzayon;
lastimatu zan jendia:
—«O Jenobeba! Ez egin negar,
nere emazte noblia!
Golo uzten det zure emengo
danen gobernadoria».

Azken agurra doi-doi egin-ta
gelara juan zan atzera,
negar-malkuak zerizkiyola
Jaunari errezatzeraz:
Korneni bazan senarra ondo
etorritzeko etxera...
O Jenobeba! Gutxi ikusita
mundutik juana etzera!

Golo ori zan Konde-kondesena
gauzen gobernatzalia;
buruz abilla, iztun ederra,
gezur-adornatzallia;
ain kontzientzi galdukua zan,
biziyo danen jabia...
itz gutxirekin bukatutzeko
besteren andre-zalia.

Kondia juan zan momentutikan
Golo asi zan prestatzen
eguneroko ase-betiak,
jendia gaizki tratatzen;
Etxekoandria besterik iñor
etzuben errespetatzen...
bere buruan zer zebilkiyen
etziyon manifestatzen.

Sifre-burgoko gaztelu artan
ezkillak jotzen zituzten;
aitu orduko Jenobeba an zan
goizero meza entzuten.
Aren lekuba denbora artan
utsikan etzan ikusten;
gabian ere antxen askotan
Jaunari eskerrak ematen.

Aberatsa zan kabu-gabia;
begira nola jatxi zan:
auzuetako neskatzatxuak
edukatuaz bizi zan.
Gure Kondesa bisitatzer
etortzen etzan gutxi zan.
Orduan Golo pixka-banaka
galdu nayian asi zan.

Jaungoikuaren bildurrekua
Jenobeba zan munduan;
bere morroyak tratatu zuben
infame baten moduan.
Kondesak ondo ezaguturik
Golok zer zeukan buruan,
senarragana eskribitzia
pensatu zuben orduan.

Senarrarentzat pentsatu zuben
eskribitu biar zala;
—orretarako bazerekiten
kartik pasatzen etzala—
morroi batekin entregatzia
obia izango zala:
Gizon galgarri biyurrekua
andik ayena zezala.

Kondesak zuben bere gelara
kozinerua ekarri;
karta ura nola pasako ote zan
esan ziyoten alkarri:
—«Nere kontura nik artuko det;
ez kuidadorikan jarri»...
Momentu artan biyen aurrera
Golo zitzayen etorri.

Drako zeritzan kozinerua;
Kondesak maitia zuben.
Jenobebaren oñetan Golok
ezpatarekin iltzuben.
Etxekoandriak egiña zala
berak deklaratu zuben.
Orduan preso eramateko
lagunak artu zituben.

IV. JENOBEBA SARTZEN DUTE PRESONDEGIAN

Orra urrezko palaziyotik
gure Kondesa atera
ura zeriyaon lurpeko zulo
kartzela illun batera.
Noizik bein Golo juaten zitzayon
bisita bat ematera,
lenguan zegon; bayetz esanta
bueltatutzen zan ostera.

Bildurgarrizko soñubarekin
zabaltzen ziyon atia;
Golok bakarrik, besterik iñork
etzuben libre juatia.
Galdetzen ziyon, ez al tzan asko
ainbeste eramatia.
Erantzun ziyon: —«Konpli dedila
Jaunaren borondatia».

Kartzela arrek altu-altuban
sayetera bat baziyaon;
zein tristia zan ikusitzeko
besterik serbitze etziyaon.
Illunbi artan seme bat, beriz,
Jaungoikuak eman ziyon...
Esnia falta, zer jantzirik ez...;
lastimatutzen zitzayon.

Estadubartan arkitutzia
ama batentzat zer pena!
Txarruan ura, ogi pixka bat,
izan ziteken beltzena...
Jaungoikuari ofrezituta,
au da esaten zubena:
—«Desdixatuba izan dedilla,
aurtxua, zure izena».

Abuan busti ogiya, ziyon:
—«Ai ene seme laztana!
Tori, gaxo orrek; txupatu zazu
ama zuriak daukana.
Neretzat ere urri det baña
ematen dizut dedana...».
O! Zeñen pobre Kondesagandik
mundura jaio zerana!

Argiyarekin Golo juan zan;
jarri zitzaiyaon aurrian.
Oraziyuan billatu zuben
belaunikoka lurrian,
sernetxua artu besuan eta
estutubaz bularrian...
O! Jenobeba kontsolatzeko
etzeunden leku txarrian.

Kulparik gabe preso zegola
au Golok ondo zekiyaon.
Alere kartaz beti Kondia
engañatutzen zebillen:
«Drako morroya Kondesak il du;
begira nola dabillen;
Sinistu beza ni onen plantan
zein penatua nabillen».

Ain gezurrezko kartak egin-ta
Kondia engañatu zuten.
Ama semiak il zitzatela
baimena eman ziyoten.
Golo ta bere lagun gaixtuak
danak uraxen nai zuten:
Ai Jenobeba! Zuk dakizu ondo
nola tratatu zinduzten.

Albisti onekin Golo jua-ta
Kartzelan zitzayon sartu:
—«Ama-semiak iltzeko karta
senarragandik det artu.
Oraindik ere itxoingo det,
nai bazenduke mudatu...».
Ain zan umila Jenobeba ta
itzik etzizon trukatu.

Malko goriyak asi zitzaizkan
au zuenian jakindu.
—«Ai! Ene seme! Biyak iltzeko
aitak ordena eman du...».
Aurtxuak, parrez, bazirudiyen
nai ziyokela lagundu...
Ama, negarrez, lurrian auspez
luzaruan zan egondu.

Illabatiak zeramazkiyen,
gorputza zeukan galduba;
txutik doi-doya ibilitzen zan
—ainbesterano aulduba—,
aurtxua, berriz, zatar gañian
mantalarekin bilduba...
Ai Desdixado! Gaztetik zera
aitak iltzeko salduba!

Azkeneko aldiz Golo jua zan
amorratuba bezela:
zenbat denboran itxoingo zizon,
kontu atera zezala...
Ai! Jenobebak erantzun zizon
ura mudatuko etzala.
Aserratuta esanaz jua zan
illeraziko zubela.

Desesperatzen etxera jua zan;
etzegon urrikaltzeko.
Borreruari deitu ziyoten:
Aizkora zorrozttutzeko;
Ama-serniak mortura eraman,
lepuak ebakitzeko.
Il zituztela sinistu zezan,
begiyak ekarritzeko.

Sententzi ori neskatxa batek
Golori aditu zizon.
Gabian jua-ta Jenobebari
zelatan jarri zitzayon,
sayeteratik ixillik deika
—ark naitasuna baziyon—:
—«Zein zera zu? —Ni, Berta, Señora».
Orduban itz egin zizon.

Kondairak diyo sayeteratik
bertan itz egin ziyola:
—«Ai jenobeba!...». Albixte trixte
batekin zertokiyola:
Ura iltzeko borreruari
Golok agindu ziyola;
kontu ixillik bazeukan ezer,
arren, esan zezayola.

Erantzun zizon: —«Aulduba nago
kartzela ontan nagola...».
Itz egiteko adiña indar
arkitzen etzitzayola.
Papera, argiya, tinta ta pluma
ekarri zeizkiyola:
Senarrarentzat azken despeira
eskribituko ziyola.

Penagarritzko estadu artan
zegola zizkan ekarri:
sayetaratik al zan bezela
eman zizkaten alkarri.
Arrilluaren gañian auspez
eskribitutzen zan jarri;
senarrarentzat karta egin zuben
guzizko lastimagarri.

Esaten zuben: —«O Sigifredo!
Nere esposo leyala!
Segura nago Goloren birez
engañatuba zerala.
Karta au letzian jakingo dezu
nik maitasuna dedala;
esan dizuten mantxarik gabe
iltzera garbi nuala».

Aita ta amaz akordatzan zan
eriyotzako orduban
paper ta tinta malkoz nasturik
lastimatzeke moruban:
—«Geiago alkar ikusitzerik
ez dadukagu munduban;
Jaungoikuari nai dakiyola
gertatutzia zeruban».

«Bai, Sigifredo, karta au letzian,
andria maite badezu,
Golori ta ni iltzen nautenai
barkatu biar diyezu;
neregatikan odol-tanto bat
ixuri bear ez dezu;
gaizki egiña obra onakin
pagatu biar diztezu».

«Bai, Sigifredo! Zuk ezkontzeko
egin-tako erregaliya,
orain mozteko agindu dezun
lepoko apaingarriya,
gau triste ontan erantzitzeko
ustez ez nuben jarriya».
—«Torizu, Berta; orain zuretzat
nere akordagarriya».

Urrena karta eskañi zion:
—«Torizu, Berta leyala».
Golok bilatu gabetandikan
txit ondo gorde zezala;
—«Etorritzian Kondiai eman
esan dizudan bezela...
Adios! Beste mundura arte!
Jainkuak paga zaitzala».

V. JENOBEBA BASAMORTURA

Belaunikoka jarrita ziyon:

—«Aurtxua, atoz nerekin;

Jaungoikuaren tribunalera

laster jun biat zurekin».

Bi borrreruak sartu zitzaizkan

bekozko illunarekin.

Esan ziyoten: —«Altxa zaitia;

segitu zazu gurekin».

Abiyatu zan borrreruaren

oñak malkuaz bustirik:

—«Zein pena aundiya dedan, aurtxua

iltzia onen gazterik!»

—«Guk ez diyogu ezer egingo

Golok esana besterik.

Etxeko-andria, ez da posible

zuben biziya uzterik».

Allegatu zan basamortura

deskantsatuaz aldizka:

—«Tira, Enrike; aurra kenduta

begiyak tapa akizka».

—«Aizak, Gontzalo; au egitia

lastimatzen nak kasika.

Nere partetik il gabetandik

utziko nikek pozika».

Gontzalok ziyon gora altxarik

ezpata eta besuak:

—«Mutil: gaur bertan jango dizkitek

legoyak eta otsuak».

—«Bai nai badute. Kulparik ez dik

gure kondesa gaxuak.

Ona dalako ontaratu dik

Golo inbidiosuak».

Gontzalok il nai; Enrikek ezetz:

biyek zeukaten auziya:

—«Nik bazekiyet nola ingaña

Golo gure nagusiya.

Ire zakurra akaba zagun..

Bertan zaukagu guziya...

Aren begiyak eramanda oni

utzi zayogun biziya».

Konformaturik eraman zuten

erreka triste batera.

Juramentatu zedilla, andik

sekula etzedin atera...

Elur tartian biyok utzita

bueltatu ziran ostera,

beren zakurra il-ta begiyak

Golori erakustera.

—«Jenobebaren begiyak ona»—

aurrian jarri zizkaten.

Etzitubela ikusi nai ta

begira atutzen bazuten.

—«Berri onikan ez dek gurekin»—

alkarri esan ziyoten.

Jerusalena igesi jua-ta

urtiak pasa zituzten.

Jenobebaren despeira onekin

esanaz zauden altxiak:

—«Illundu dira gure barrenak,

kanpuak eta etxiak...».

Ainbesteraño pena eman ziyen

beren Kondesa galtziak:

kulparik gabe borrreru ayen

atzaparretan iltziak.

VI. JENOBEBAREN BASAMORTUKO BIZITZA

Jenobebaren bizimodua
nolakua zan basuan
pixka bat beden esan bear det
ontara naizen kasuan.
Elur azpitik belar-zain biltzen,
—aurtxua berriz besuan—
biatz-muturrak odoltzeraño,
gaxuak jango bazuan.

Lur azpitika zañak billu-ta
abuan zizkan mazkatu:
—«Ai ene seme; tori gaxorrek;
al bazeneza txupatu».
Arkaitz tartian leor pixka bat
etzuben errex topatu:
basauntza baten etzan-lekuba,
—ala zitzayon tokatu—.

Sartu orduko Jenobebari
aberetxuak nai ziyon;
errapetikan lertzen zegon-ta
—umia otsuak jan ziyon—
kristabarentzat ain zan mantxuba,
gaitzik egiten etziyon:
orduban aurra esnia eraten
tititik asi zitzayon.

Kalabaz-puska billatu zuben
kueba-zuloko onduan;
Jenobebaren kontsuelua
eztakit zer zan orduan.
Esnia ara kendutzen ziyon
berak nai zuben moduban:
—«Onen gozorik izaten zanik
ez nuben uste munduban».

Basauntza oso kontentu zegon
errapia txukatuta;
bai ama ere bere aurtxua
lo gozo batek artuta.
—«O Jaungoikua!» —esaten zuben
bi besuak zabaldua—.
«Oraindik ere nola gabiltzan!
Gutzaz etzaude aztuta».

Goroldiyozko egur batekin,
gero zitzayon burura,
bi puska egin-ta zumez lotzia
gurutziaren modura:
—«Zu zera gure Salbadoria
igo ziñana zerura.
Pazientziya probatutzeko
egin ninduzun mundura».

Otso ta legoi, artza ta azeri
danak zituben aldian;
ayen orrua izugarriyak
jarritzen zuten aidian.
—Ai Jenobeba! Argirik gabe,
negu luzeko gabian,
oraziyuan egoten ziñan
gurutziaren parian.

Geyen-geyena akordatzen zan
bere guraso onakin:
—«Ni naizelako pekatariya
daramazkiten penakin.
Ai Jaungoikua, balekiteke
zer gertatu dan gurekin...
ama-semiak bizi gerala
basamortuan Zurekin...».

Negua ola pasa zuben ta
sartu zan udaberriyan;
bere ondora asi zitzayon
aurtxua larru-gorriyan.
—«Ai Kondetxua! Mundura ziñan
paraje penagarriyan;
geroztik beti biyak gabiltza
estadu negargarriyan!».

Basauntza larru pintarratuba
azeri baten gañian;
ikusi zuben; kentzera juan zan
txit intentziyo fiñian.
Semetxuari moldatu ziyon
al zezakian aiñian.
Zazpi urtian erantzi gabe
ibilli zuben soñian.

Aurra zetorren eder ta lodi,
indartsua ta fuertia.
Pasiatzeko aren plaza zan
basoko arkaitz tartia.
Izketan trebe zijuan eta
argitasunez betia...
Nork esan zer zan arenganako
amaren borondatia!

Amak aurrari Jaungoikuaren
legia eman nai ziyon;
mundu ontako pasaizuak
ziaro esan zizkiyon:
gaixtuak nola Jesus il zuten...
—au ontzat artu etziyon—;
samurtasunez biotza lertu,
negarrez asi zitzayon.

Ikusirikan aurtxuak itzik
ezin ziyola bueltatu,
txori-kabi bat erakustera
eskutik zuben aldatu:
—«Amatxo: abek ere Jainkuak
mantendu bear al ditu?».
—«Bai, ala-fedel! Gu bezelaxe
Berak egiñak bait ditu».

Jenobebari gertatu zayo
soñeko danak austia
alegiñian sayatu arren
zumez konpontzen trixtia.
Pentsatu zuben Jaungoikuaren
eskubetara uztia,
disponitzeko, komeni bazan,
aren gorputza jaztia.

Egun batian goiz atera zan
makil aundi bat egiñik;
otsua topo ardiya itota
sasiyan pasa eziñik.
Eskuban zuben bordoyarekin
golpe portitz bat emanik,
bertan utzita igesi juan zan
etzubelako gauz onik.

Otsuak utzi zubena artuta
erreka ondora jetxi zan;
arri zorrotz bat billatu-eta
larruba kentzen asi zan;
urtan garbitu, legortu txukun
antolatutzen ari zan;
Jaungoikuari eskerrak eman
lenbizi, gero jantzi zan.

Ariya zuben sarats-azala,
jostorratz berriz ziriya:
jakiña dago etzala izango
pitxikuletan josiya...
Oñuts gorriyan, besuak igual,
illia bera utziya:
au izandu zan Jenobebaren
basamortuko jantziya.

Egun artan goiz ateria zan
aurtxua kueban utzirik:
illundutzian abiyatu zan
gaxua luzetetsirik;
arkaitz artetik ikusi zuben
amatxo zuriz jantzirik:
nork eman zion esan artian
etzeukan pazientzirik.

—«Amatxo, nondik atxitu dezu
soñeko zuri eder au?».
Erantzun zion: —«Seme laztana,
zeruko Aitak eman nau».
Galdetzen zuben: —«Ni ere orla
Jainkuak maite ote nau?».
—«Bai, ala-fedee. Asko nai dizu...».
Saltoka asi zan aurtxu au.

Udara aisa pasatzen zuten;
beti neguko beldurrez.
Azkenekua gogorrena zan
aize, jela ta elurrez.
Bide guztiyak itxi zitzaizkan
autsi ta arbola adarrez...
Kueba bustita miñez jarri zan
iya illian negarrez.

—«Askotan, aurra, len esan dizut
Aita dezula zeruan;
jakin biazu beste bat ere
bizi zaizula munduan.
Laister nik illa gelditu biat
tronko zar baten moduan:
iru egunian maitzen ezpanaiz,
juatia dezu orduan».

Erantzun zion inozentia
persona aundiyak bezela:
—«Ez nuben uste munduan inor
besterik bizitzen zala».
—«Bai: eratzun au ark emana det...»
Gizon gaiztua etzala...
zijuania, biatzetikan
kenduta eraman zezala.

—«Bañan, Amatxo, nora juango naiz?»—
Au zan aurraren galdera.
—«Aspertu gabe iru egunian
zuaz eguzki aldera;
Sigifredoren izenarekin
sartuko zera kalera...
eratzun on eman zayozu
artutzian magalera».

—«Bañan, Amatxo, zertara nua?»
galdetu zion bertatik.
—«Jakín dezaten nola jua naizen
munduko penen artetik.
Gorputza illa eramateko
basoko pizti tartetik...
Kontseju oyek eman zaizkatzu
danari nere partetik».

Itzikan gabe an gelditu zan...
 Zer negarrak mutiltxuak!
 Bear adiña arnasa artzen
 etziyon uzten petxuak.
 —«Ai Jaungoikua! Amatxo, ez il!»—
 esaten zuben aurtxuak...
 Esnia eraten eskeintzen ziyon,
 bañan alperrik gaxuak.

Gorputz guziya otzak gogortu:
 iñon etzeukan indarrik;
 aurrak esnia eskaintzen ziyon,
 bañan gaxuak alperrik.
 —«Ai Jaungoikua! Ni ere il nazu;
 ez utzi emen bakarrik.
 Ez det nik amak agindutako
 munduko aita biarrik».

Belaunikoka zeguan aurra
 bere amaren onduan,
 bi eskutxuak gurutzetuta
 len egoten zan moduban.
 —«Ai Jaungoikua —esaten zuben—
 bizi zerana zeruban!
 Komeni bada piztu zazu au;
 lasaituko naiz orduban».

Konturatu-ta aurrari zizkan
 bere besuak ezarri:
 —«Basauntzagandik esne pixka bat
 al bazeneza ekarri...».
 Kalabazara bildu-ta eraman:
 —«Torizu, ama gaxorri...».
 Berak eraten lagundu ziyon;
 ain zegon lastimagari.

Azpiyan zeuzkan goroldiyuak
 elurrarekin bustiyak;
 ayek kenduta leorrek jarri,
 txukundu zizkan guztiyak.
 Zer ejenplua utzitzen zuben
 gaztetan erakutsiyak!
 —«Amatxo, orain Jaungoikuari
 eman zaizkagun grazziyak».

Ama asi zan erregututzen
 esanaz modu onetan:
 —«Bedeinkatua izan dedilla
 Jainkua gauza danetan».
 Bai aurra ere belaunikoka
 deboziyo ta benetan:
 —«Eskerrak, Jauna, piztu dezula.
 Orain ez nago penetan».

—«Ai, nere seme biyotzekua;
 gu beti otzak gabiltza».
 —«Guazen, amatxo, eguzkitara:
 txori politak dabilta...».
 Eskutik artu, eraman zuben,
 marrubi biltzen zabilta...
 Au izandu zan Jenobebaren
 basamortuko bizitza.

Golo bizi zan palaziyuan
 berak nai zuben bezela.
 Jakindu zuben erida aundi bat
 Kondiak artu zubela.
 Poz bat bazeukan, ura il ezker
 ondorengorik etzala;
 seguni zegon aen gauzakin
 nagusi jarriko zala.

Geyago iñork agindutzerik
 Golok etzuben espero;
 jantziyan ere mudatzen zuben
 amaika moda-jenero;
 jendiarentzat festa berriya
 somatzen zuben gabero:
 geroztik beti artan zebillen
 Kondia juan ezkeru.

VII. SIGIFREDO KONDIA GERRATIK BUELTATZEN DA

Orra gerrutik soldadubakin
 bueltatutzen da atzera;
 ustekabian gabez sartu zan
 pestan zeudela etxera.
 Kondia zala jakindu zuten;
 guziyak saludatzera...
 Bai Golok ere aberiari
 brenuetatilk eltzera.

Pultsu guziyak salta zitzaizkan,
 kolore danak zuritu,
 izketan ere aztu zitzayon,
 pausuan ezin segitu.
 Ezaguturik galdetu ziyon:
 —«Golo, zerk estutzen zaitu?».
 —«Ai Jauna nere griña gaixtuak.
 Ezin niteke lasaitu».

Negarrez Golo asi zitzayon
 lastimatzeko moduban:
 —«Esan dizudan mantxa gabia
 Jenobeba zan munduban».
 Kulparik gabe garbi il zala
 jakindu zuben orduban.
 Barkatu ziyon aren anima
 zeguelako zeruban.

Urti ayetan Goloren mende
 giltzak ziraden izandu;
 eskatu ta eman, gelara ziran
 aren pausuak zuzendu.
 Kondesa preso artu ezkeru
 iñork etzuben zabaldu:
 Jenobebaren leialtasuna
 antxe zitzayon azaldu.

Karten kopiyak, gañera berriz
gerriko sedazko fiña,
errekuerdotzat zetorreneko
urrezko letraz egiña..
Begiyetatik ura zeriyon
iturri bati adiña:
—«A Jenobeba, nere esposa!
munduan bizi baziña!».

Orduban Berta sartu zitzayon
Kondesak esan bezela:..
Jenobebaren agoniako
karta au letu zezala.
Ain penagarri eskribituba
ezaguturik berela,
ezpata artuta abiyatu zan
Golo il biar zubela.

Beti berekin ibiltzen zuben
Bolfio gizon prestuba;
aren erreguz Sigifredo zan
pazientziya artuba;
bestela Golo josiko zuben,
ain zan jeniyoze estuba.
Ordutikan zan Jenobebaren
presondegiyan sartuba.

Geroztik beti palaziyuan
Kondia triste bizi zan;
jendiarentzat oroipengarri
obra egiten asi zan.
Agindu zuben bezelakua
arri sillarrez egin zan
here letrak, kulparik gabe
Jenobeba nola il zan.

Kondia beti galtzen ari zan
barrenan zeuzkan kezakin;
iñork etzuben kontsolatutzen
mundu ontako pestakin.
Bere lagunak esan ziyoten
naitasun aundi batekin:
—«Pentsatu degu jua biagula
danok eizira zurekin».

Agindu ziyen, gaztetan nola
beti ibiltzen baiziran,
pezperatikan prebenituta
ateratzeko goizian.
Jan, edan, morroi, oñez ta zaldiz
jua ziran bire luzian;
zakurrak bota basuan eta
asi ziraden eizian.

Kondia, nunbait ala biar-ta,
puntuz bakarrik jarri zan;
basauntzatxo bat ikusi eta
abaretikan jatxi zan.
Zaldiya lotu arbolari ta
bere ondora asi zan;
elur-marketan billatu zuben
zein artzulotan bizi zan.

VIII. SIGIFREDOK BERE ESPOSA JENOBEBA ARKITZEN DU

Ar-zuluaren boka zeguan
barrengo aldera begira;
beregana zion: —«Eman personak
diruditenak badira».
Kristaba bazan deitutzen zion,
—«Atoz ni nagon tokira».
Ai Jenobeba! Nolakua zana
orduko zure mugira.

Abiyatu zana kueba-zulotik,
bañan nolako moduan!
Oñuts gorriyan, besuak igual,
ille nastuba buruban;
ardi larruban bilduba zegan
oso itxura galduban.
Kondia bera ikaratu zana
ikusi zuben orduban.

—«O Jaingoikua! Aundiyak dira
pekatuaren katiak!
Nik emandako sententziyaren
okerrak eta kaltiak!
Anima onentzat zabal itzazu
zerubetako atiak,
egin ditezen nere barrengo
kontzientziko pakiak».

Au da Kondiak esan zubena:
—«Nere emazte umilla!
Aren anima bera zera zu
emen borrareruak illa.
Urte askuan ni ibilli naiz
zure gorputzaren bila»...
Agindu ziyun lengo lekura
erretiratu zedilla.

—«Ai Sigifredo! Ez naiz anima;
egiyaz dizut esaten.
Pentsatzen nuben, il nintzalako
nola egongo ziñaten.
Bi gizon prestuk mortu ontara
gabaz ekarri ninduten.
Beren zakurra zala meriyo
biziya gorde ziraten».

—«Ai Sigifredo! Zeñen onu dan
Jaungoikuaren laguntza!
Beraz ez dezu ezagututzen
emaztiaren gorputza?
Ona eskuan zuk diamantez
apaindutako biatza...».
Orduan kapan bildu zuben ta
lertu zitzayon biyotza.

Auspez oñetan jarrita zion:
—«Ordia nola diteke?
Amets egin det bizi zerala;
bestela ezin liteke.
Ai Jaungoikua! Ori neretzat
poz geyegiya litzake.
Lurrak gañian edukitzia
ere merezi ez nuke».

Elur gañian auspez zebillen
emaztiaren onduan,
lo torpe batek zozorbatuta
ibillitzen dan moduban.
—«Ai, il banintzan sententzi ori
pentsatu nuben orduban!...
Nigatik iñork ainbeste pena
pasako etzuben munduban».

Bere sanarra alaitu zedin,
itz egin ziyon onela:
—«Bizi altzaizkit aita ta ama?».
Bai. Osasuna zutela.
—«Ote dakite kulparik gabe
basuan illa naizela?».
—«Bai Jenobeba; guziyok geunden
lutuz jantziyak bezela».

Izketan onla egondu ziran
biyak denbora askuan;
bai aurra ere zelatatutzen
kueba-zuloko kaskuan,
—«Amatxo: gizon gaixtua al da ori?»
galdezka boza estuban.
—«Ez, Desdixado: zure aita da;
muñ egiyozu eskuban».

Basauntza-larraz jantziya zegon
mutiltxo bozal-bozala;
au borobilla, begi biziya,
arpegi zabal-zabala,
kolor gorriya, ille kizkurra,
aita zan bezel-bezela:
—«Au, Sigifredo, zuria det nik,
zeroren igual-iguala».

—«Ai Jenobeba! Nola ez dizut
nik zuri sinistatuko?...
Bai; esan nuben nere semetzat
ez nubela ezagutuko;
gañera, berriz —zer itxumena!—
biyak ezpatatz iltzeko...
Eskerrak Jauna, ditxa dedala
orain besuan artzeko!

Semetxua artu besuan eta
negarrez zuben esaten:
—«Ni naizelako zenbat pena ta
mixeri pasa dezuten!
Alaz guztiyak ez didazute
arrazoi txar bat ematen...».
—«Ai Sigifredo! Nik banekiyen
nola engañatu zinduzten».

—«Bai Sigifredo: zazpi urte da
etzaitudala ikusi.
Gañera ez nuben nere guraso
onen berririk ikasi.
Pena guztiyak aztutzen zaizkit
ayek diralako bizi.
Komeni balitz ara juatia
eska zayogun Jesusi».

Kondia asi zan oraziyan
kontutik iya jonian;
aurra poztu zan aita ikusita
ain deboziyo onian;
berez jarri zan belaunikoka,
—zekiyelako denian—
bi eskutxuak gora jasota
amaren aldamenian.

Aitak ikusi zuben orduban
semetxuaren jarrera:
negar-malkuak ugari asko
zijuazkiyon lurrera:
—«Ni naizelako etorri ziñan
onen paraje txarrera.
Lagun nazazu obia izaten,
Jesus, emendik aurrera».

Beti senarra triste zegon-ta
kontsolatzia nai zuben;
galdetu ziyon bakarrik al zan
edo lagunik bazuben:
—«Bai Jenobeba: askorekin naiz.
Nik etorri nai ez nuben...
Ola Jainkuak zeñen ederki
gauzak zuzentzen dituben».

Gerriyan zuben kornetarekin
deitu ziyoten berela;
bazirudiyen aingeru batek
zerutik jo ziyotela:
danak korrika etorri ziran
Kondiak zerbait zubela...
Ikusi zuben beste birekin,
zein ziran etzekitela.

Ikaratuta gelditu ziran
metro batzuben buruban,
kasik Kondia bertan utzita
abiyatzeko moduban.
—«Nere emazte Jenobeba da!»—
oju egin ziyen orduban...
Poz ura zer zan esango duben
mingañik ez da munduban.

Kondiak ala agindu zuben:
—«Su on bat egin dedila»—.
nola baitzegon Jenobebaren
gorputza oso debilla...
Bestiak zaldiz juateko etxera
arentzat arropa billa;
ikusia esan, kotxia artu,
azkar etorri zedila.

Jenobebaren gorputza gaitzak
galduba zeukan kasuan,
ama-semiak angabilletan
artu zituzten basuan.
Gurutze Santu egurrezkua
zubela bere besuan,
kotxe-birera eraman zuten
errespetuzko pausuan.

Alde batian Kondia zaldiz,
Bolfio, berriz, bestetik;
zazpi urtian mantendutako
basauntzatxua atzetik.
Zekiyenikan atera gabe
etzan gelditu etxetik:
ongi etorriya nork egin bazan
salta zanian kotxetik.

Entrada artan guk ez dakigu
zenbat señora dama zan;
ayen tartian zuriz jantziya
neskatxa gazte bat bazan.
Lepuan zeukan kollare piña
Jenobebaren perla zan;
agoniyako gau trixti artan
eman ziyona: Berta zan.

Bere parera zitzayonian
Etxekoandre Kondesa:
—«Agur Señora: nere eskutik
lore eder au ar beza».
Ezaguturik neskaxa arren
kariñua ta fiñeza,
geroztik arek serbitu zuben
il zan artian Printzesa.

Partiak laster zabaldu ziran
 udan eguna bezela:
 zazpi urtian iltzat zeukaten
 Kondesa etorri zala.
 Palaziyoko jira guztiyak
 anka non jarri etzala...
 beren biyotzak ainbesteraño
 manifestatzen zirala.

—«Miragarritzko milagrua da»—
 jende guztiyak zeritzan;
 erriyetako kanpanak ere
 danak bueltaka zebiltzan.
 Itzaldi on bat egin ziyoten;
 geyago ari ezin zan.
 Zazpi urtian buruban bere
 oi ederrian etzin zan.

IX. JENOBEBAK BERE GURASO ZARRAK OSTERA IKUSTEN DITU

Bolfiok —«Jauna —galdetu ziyon—:
 Idea dabil nerekin:
 gurasuari jua ta esatia
 zer gertatu dan onekin».
 —«Bire luzia, negu-biyotza,
 oinbeste urte zerekin...
 Gaztiago bat bialduko det;
 geratu zaite gurekin».

—«Larogei urte kunplitu zaizkit
 dadukadala biziya;
 bedorrek daki bitoriya asko
 naizela irabaziya.
 Aundiyena au da. Eman bear dit
 ara juateko graziya:
 bestela bertan ilko nitzake;
 sinistu beza guziya».

Kondiak ontzat artu zituben
 emiten zizkan ordenak.
 Agindu ziyon eskojitzeko
 amairu zaldi onenak;
 gañerako ere ala berian
 beretzat nai zitubenak...
 Jaungoikuaren laguntzarekin
 asko dezake gizonak.

Amairu gizon zaldi gañian
 juateko ziran prestatu,
 goiz-arratsari lagun egiñaz...
 Ala ere etziran aspertu.
 Egun askoko biria zala
 eztago zertan dudatu...
 Palaziyoko albo-erriyan
 gau batez ziran geratu.

Zeuden tokira gizon batzuek
juntatu ziran berela;
zer gertatzen zan galdetu ziyen:
Kondesa bizi zutela.
Ura esposatutako Obispua
erriyan bertan zegola;
gurasuari nola itz egin
erakutsiko ziyola.

Arrazoi-bire aundiya zala
Bolfiok ziyon igarri
goizian jua-ta esplikatzia
zer nola zuten ekarri:
—«Modu txarrian nik itz egin-ta
gaizki ez ditezen jarri,
Obispo Jauna kontsejatzera
argatikan naiz etorri.

—«Gurasu ayek illa dulako
trixtiak daude entero:
geroztik eliz-puntziyo on bat
egiten dute urtero.
Gaurko egunez tokatutzen da;
argatik naute espero.
Danok batian jua biar degu
ontara geran ezkerro».

Duke-Dukesen bizi-lekuba
aldetik ikusi zuten:
palaziyoko armarri denak
lutuz jantziyak zeuzkaten.
Obispo Jaunak funtziorako
noiz deituko ote ziyoten;
beren alaba bizi zutenik
asko pentsatu etzuten.

Obispo jauna sartu zitzayen
guraso prestu ayeri
arpegi laño alayarekin
itz egitera biyeri.
Esan ziyoten alegratzeko,
ez tristetzeko geyegi.
—«O Jauna! Ezta gure tartian
kontsuelorik ageri».

Obispo Jaunak esan zizkaten
ejenplo asko ta onak:
Jakob, semia, Jose, galduta
izandu zituben penak;
—«Arkitutako kontsuelua
nola itz egin gizonak?
Beokin ere au balezake
ayekin egin zubenak».

Ez dago dudik, guraso onak
trixte zutela esango:
—«Bai ayek ditxa izandu zuten,
baño guretzat ez dago».
—«Orduan zuten Jaungoikua da...
esan diyoet lenago...
Beron alaba Jenobeba re
oraindik bizirik dago».

Gorputz guziyak egin ziyoten
bildurgarrizko mugira;
itzikan gabe gelditu ziran
biyok alkarri begira.
Pozaren aundiz negar-malkuak
zetozkiyela begira.
—«O Jaungoikua! Guretzat ere
kontsueluak badira».

Pixka batian ala egon-ta
izketan ziraden asi:
—«Obispo Jauna: egiya ote da
alaba zaigula bizi?».
—«Amairu zaldun or daude bian;
ayengandik det ikasi:
nik baño obeto esango diye
berak dutena ikusi».

Bolfiok jua-ta esan ziyoten
gertatu zana egoki:
—«Semetxo gazte guri batekin
etxian dago ederki».
—«Gure arraza galdu zalako
ditugun penak eduki!
O! Jaungoikuak zenbat dezaken
munduban inork ez daki».

Obispo Jaunak esan ziyoten
kariñoz erdi-parrian:
—«*Te Deum* kantatu biar degu gaur
alaitasun ederrian
beron alaba esposatu zan
aldariaren aurrian».
Belaunikoka Duke-Dukesak
egondu ziran lurrian.

Elizan Jauna adoratuta
atera ziran etxera,
birian biar ziraden gauzak
prebenituta jartzera.
Obispua ta Duke-Dukesak,
len jua ziranak atzera
zaldi gañian etorri ziran
alaba ikusitzera.

Baldin bada inor ayen ondora
etorri nai lukienik.
pentsamentubaz danak jutia,
ala desio nuke nik.
Ezta izandu, ezta izango,
ezta munduban dagonik
mingañez ango pasaizua
esplikatuko dubenik.

Guraso onak beren alaba
ikusitute zuten orduban,
begiyetatik ura zeriye
iturriyaren moduban.
Biyak batian laztandu zuten
zortzi urteren buruban
—«Amaika negar guk egin degu
il zinalako munduban».

Duke-Dukesak begira zeuden:
—«Au da aurraren azala!».
—«Beok illoba orixe dute...»
Kartzelan jayua zala...
—«Ondo alere ait-antzekua
onen arpegi zabala...».
Musu bana eman-ta esan ziyoten:
—«Jaunak bedeinka zaitzala».

Obispo Jaunak ala esan ziyon:
—«O Jenobeba zuzena!
Bete da nere espiritubak
adierazten zubena.
—Aita eternuak bendiziyuak
baltzen ditu zuena,
zerala koroier baten zai
mundu onetan zaudena».

Bai: Jenobeba laster jarri zan
lengo osasun fuertian,
esku-erakutsi onak egiñaz
biarreken artian.
Gerran zebiltzan pamili asko
jarri zituben pakian.
Geroztik ala bizitu ziran
uniyo eder batian.

Jenobebaren esanetara
jende guziya jarri zan;
gau eta egun izketarako
txandarik artu ezin zan.
Ejenplo onak erakutsiyaz
urte askuan bizi zan.
Zer edadetan klaro esateko
guk ez dakigu noiz il zan.

X. JENOBEAREN ERIOTZA

Errematia ona eman ziyon
mundu ontako lanari,
barkaziyua eskaturikan
bere gaizkile danari,
bitartekotza eskaturikan
Jaungoikuaren Amari:
alaxen il zan, bere anima
entregatuta Jaunari.

Jendiarentzat guzizkua zan
aren eriyotza ona:
bizi zala ere bazerekiten
birtutetsuba zegona.
Entierruan izandu ziran
ezin konta ala persona...
Jenobeba da santa egiña
Eliz askotan dagona.

Il ta gero ere basauntzatxuak
Jenobebari nai ziyon:
—orregatikan goizero beti
gelara juaten zitzayon—.
Geroztik jaten emanagatik
iñori artzen etziyon...
Sepulturaren gañian il zan...
Araño lagundu ziyon.

Erretratuba sepulturari
jarri ziyoten segiran
baliyo aundiko marmola piñez
—kastatu-bildur etziran—;
basuan ere ermitatxua
—obra onak egin ziran—.
Orra esan Santa Jenobebaren
pasaizuak zer ziran.

XI. BUKAERA

Oyek guztiyak egin zituzten
Golo bizi zan artian
Kondesa preso eduki zuben
lurpeko zulo batian,
ordu beteko gustorik gabe,
pena aundiyen tartian,
burutik ura zetorkiyola
ez dakit zenbat urtian.

Urkatutzeko sententziya zan
lendabiziko zuzendu:
orduban zaldiz puskatutzeko
Juezak zuten agindu.
Jenobebaren erreguz ziran
ayen biyotzak bigundu...
libre uztia nai zuben baño
etzuben logratu izandu.

Golok etzeukan eskapatzerik;
ondo zeukaten itxiya,
zijuanari erakusteko
guardiyarekin utziya.
Azkenerako urrikaltzen zan
ikusten zuben guziya...
Orra despeira: ezpatarekin
kendu ziyoten biziya.

Bai, Jenobeba: esan gabiak
asko gelditzen zaizkizu,
nota ez dedan eskolarikan...
zedorrek ondo dakizu.
Baldin zeruban nere izketak
kalterik egin badizu.
ez jakiñian uts egin badet,
barkatu biar dirazu.

Jenobeba da obra onakin
zeruba irabaziya:
guretzat ere aren biria
ez dago galeraziya.
Komeni bada, eman zaiguzu
ondo iltzeko graziya,
gero zurekin goza dezagun
eternidade guziya.